

Báger Gusztáv

A 2014. évi költségvetési folyamatok nemzetközi és hazai makrogazdasági környezete

International and Hungarian Macro-Economic Background to Budgetary Developments

Összefoglalás

A cikk áttekinti azokat a nemzetközi és hazai makrogazdasági feltételeket és tényezőket, amelyek 2014-ben befolyásolták az állami költségvetés bevételeinek és kiadásainak alakulását. Kiemelt figyelmet fordít a gyors, 3,6 százalékos gazdasági növekedés belföldi végső keresleti tényezőire, különösen a beruházások alakulására és a háztartások növekvő fogyasztására, továbbá a kiemelkedő exportteljesítményre és a foglalkoztatási ráta emelkedésére. A cikk bemutatja azokat a kormányzati ösztönző intézkedéseket is, amelyek 2014-ben a kiegyensúlyozottabb és fenntartható fejlődés megalapozását szolgálták.

Summary

The article reviews the external and domestic macro-economic conditions and the sectors that had an impact on the revenues and expenditures in the government budget over the course of 2014. It pays special attention to the fast GDP growth of

DR. BÁGER GUSZTÁV professor emeritus, Pázmány Péter Katolikus Egyetem, az Állami Számvevőszék volt tudományos tanácsadója, a Magyar Nemzeti Bank Monetáris Tanácsának tagja (bagerg@gmail.com).

3.6%, driven, in particular, by domestic demand, investments and growing household consumption, to the outstanding export performance and to improvement in the employment rate. An outline is given of the government's incentive measures taken to improve the balance of sustainable development.

A TANULMÁNY CÉLJA ÉS MÓDSZERE

A 2014. évi központi költségvetés végrehajtásának ellenőrzéséről szóló ÁSZ-jelentés (a továbbiakban: Jelentés) elsősorban arra fókuszál, hogy a központi költségvetés bevételi és kiadási előirányzatainak teljesítése, az ezekkel való gazdálkodás megfelelt-e a jogszabályi előírásoknak, hogy a törvényjavaslat valóságghűen mutatja-e be a költségvetés végrehajtására vonatkozó pénzügyi adatokat, információkat. Kitér arra is, hogy a költségvetés végrehajtásáról készített törvényjavaslat tartalma, szerkezete megfelel-e a törvényi előírásoknak, hogy az Alaptörvény és a stabilitási törvény¹ államadósságra vonatkozó előírásai érvényesültek-e. A Jelentés a megfelelőségi ellenőrzés módszerének alkalmazásával ad választ ezekre a kérdésekre. Fő célja, hogy az Országgyűlés minél megalapozottabban dönthessen a zárszámadás elfogadásáról.

A zárszámadás kapcsán azonban az országgyűlési képviselők és a szakmai közvélemény részéről nemcsak az a kérdés fogalmazódik meg, hogy a költségvetés végrehajtásáról szóló számok megbízhatóak-e, hanem az is, hogy 2014-ben a költségvetési bevételek, kiadások és az egyenleg alakulására *milyen makrogazdasági tényezők hatottak*.

Jelen cikk – az ÁSZ tanácsadó szerepével összhangban – ezekre a kérdésekre keresi a választ, természetesen nem a teljesség igényével. Elkészítéséhez hazai és nemzetközi statisztikai adatokat egyaránt felhasználtunk. A gazdasági, társadalmi összefüggések bemutatása érdekében az elemzés nem szorítkozik egyetlen év adataira, hanem igyekeztünk a középtávon jelentkező tendenciákra is felhívni a figyelmet.

A tanulmány a közgazdasági elemzés eszközeivel készült. Következésképpen a bemutatott összefüggések nem tekinthetők az Állami Számvevőszék ellenőrzési megállapításainak, azok a tanulmány szerzőjének a véleményét tükrözik.

A tanulmány azzal a reménnyel készült, hogy a költségvetési folyamatokra ható makrogazdasági tényezők bemutatásával hozzá tud járulni a jó kormányzáshoz, vagyis ahhoz, hogy az Országgyűlés költségvetési ügyekben minél megalapozottabb döntéseket hozzon, és a társadalmi közvélemény tájékozottabb legyen.

AZ ELEMZÉS KIINDULÓPONTJA

A költségvetés bevételeire és kiadásaira, az államháztartási egyensúlyra, valamint az adósság alakulására jelentős hatást gyakorló makrogazdasági folyamatok összefoglaló jellegű áttekintéséhez a legfontosabb indikátorokat az *1. táblázat* tartalmazza. Az adatgyűjtés 2015. június 10-én zárult le.

1. táblázat: A főbb makrogazdasági mutatók alakulása

Megnevezés	2012 tény	2013 tény	2014 terv	2014 tény
			Költségvetési törvényjavaslat	
A növekedés és forrásai: százalékos változás változatlan áron				
GDP növekedése	-1,7	1,5	2,0	3,6
Belföldi felhasználás	-3,5	1,2	2,2	4,3
Háztartások fogyasztása	-1,7	0,2	1,5	1,6
Ebből: háztartások fogyasztási kiadása	-1,7	0,1	1,9	1,7
Közösségi fogyasztási kiadás	0,1	5,0	0,0	2,0*
Bruttó állóeszköz-felhalmozás	-3,8	5,2	5,9	11,7
Export	2,0	5,0	5,8	8,7
Import	0,1	4,8	6,2	10,0
Pénzügyi egyensúly mutatói: a GDP %-ában				
Államháztartás egyenlege (pénzforgalmi)	-1,8	-2,8	-3,1	-2,3
Kormányzati szektor egyenlege (EDP)	-2,1	-2,2	-2,9	-2,6
Bruttó államadósság (EDP)	79,8	79,2	79,1**	76,9
Folyó fizetési mérleg egyenlege	1,9	4,1	3,3	4,2

* Kormányzat és háztartásokat segítő nonprofit intézmények együtt.

** A 2014–2017-es konvergenciaprogramban szereplő előrejelzés előrejelzése.

Forrás: KSH, Eurostat, NGM (2014. április és 2015. április).

A költségvetési folyamatok szempontjából az indikátorok többsége jelentősen javuló makrogazdasági környezetről tájékoztat. Ennek legfontosabb alakító tényezői a következők voltak:

- a külső gazdasági feltételek javulása;
- a növekedés szerkezetének kiegyensúlyozottabbá válása;
- a kormányzati intézkedések gazdasági hatásai és
- a gazdasági szereplők pozitív várakozásai.

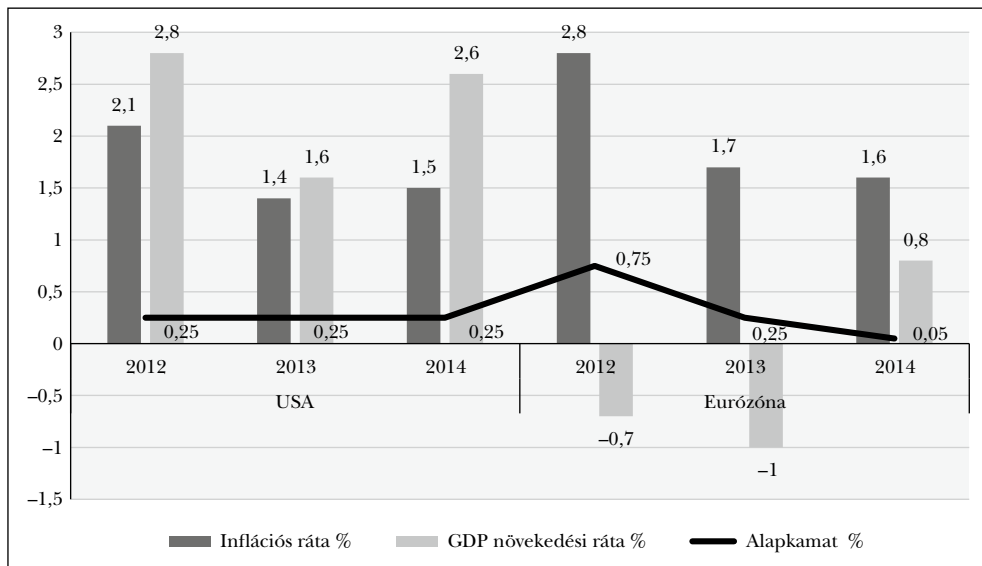
A KÜLSŐ FELTÉTELEK JAVULÁSA

A globális gazdaság *GDP-növekedési teljesítménye* 2014-ben – a 2013. évvel egyezően – 3,4% volt. A növekedés azonban a fejlett országokban az előző évinél (1,4%) nagyobb (1,8%) volt, miközben a felzárkózó és fejlődő országok az előző évinél kisebb (5,5% helyett 4,6%) teljesítményt értek el.

A fejlett országok közül az Egyesült Államok növekedése kismértékben tovább gyorsult (2,4%-ra), de annak ütemét meghaladta az Egyesült Királyság (2,6%), Kanada (2,5%) és az ún. egyéb fejlett országok (2,8%) teljesítményének bővülése. A fejlett országcsoport teljesítményéhez jelentősen hozzájárult – a magyar gazdaság számára különösen fontos – eurózóna GDP-növekedési ütemének 1,3 százalékpontos (-0,4-ről

0,9%-ra történő) emelkedése, jóllehet az eurózóna növekedése továbbra is visszafogott. Ezen belül Németország a 2013. évi 0,4% helyett 1,6%-os növekedést ért el. Az eurózóna és az USA három makrogazdasági jellemzőjének (növekedés, infláció, alapkamat) alakulását az 1. ábra mutatja be.

1. ábra: A makrogazdasági környezet alakulása az USA-ban és az eurózónában

A felzárkózó és fejlődő országocsoporton belül 2014-ben érzékenyen mérséklődött Oroszország növekedése a 2013. évi 1,3%-ról 0,6%-ra. Továbbá az ASEAN-5 országoké 5,2%-ról 4,6%-ra, miközben a csoportban Kína GDP-növekedése 7,8%-ról 7,4%-ra csökkent, ugyanakkor Indiáé 6,9%-ról 7,2%-ra nőtt. Latin-Amerikában és a karib-tengeri övezetben a GDP-teljesítmény a 2013. évi 2,9%-ról 1,3%-ra, benne Brazíliaé pedig 2,7%-ról 1,3%-ra mérséklődött.

A globális növekedést 2014-ben befolyásoló tényezők között – az IMF értékelése szerint – olyan közép- és hosszú távú trendek játszottak meghatározó szerepet, mint a lakosság elöregedése és a csökkenő potenciális növekedés, a globális sokkok (például az alacsony világgpiaci kőolajárak), és sok ország esetében a specifikus, illetve regionális tényezők (például a geopolitikai feszültségek, a válságkezelés hatásai és az árfolyam-ingadozások az alkalmazott monetáris politikával összefüggésben). E trendek és tényezők 2014-ben és középtávon eltérő hatásokkal jártak, illetve járnak a különböző országocsoportok esetében.

Az elmúlt évben az euróövezet számára még jelentős erőfeszítést igényelt az olyan feladatok megoldása, mint a strukturális problémák, a magas adósság és a munkanélküliség, továbbá az a körülmény, hogy csak lassan indult el a bizalmi indexek javulása.

E globális GDP-növekedési környezetből kiemelkedik Magyarország 2014. évi 3,6%-os teljesítménye, mivel a magyar növekedési ütem meghaladta a globális gazda-

ság és – a világgazdasági régiók közül a felzárkózó és fejlődő Ázsia (6,8%) és a szub-szaharai Afrika (5%) kivételével – a többi világrégió növekedési ütemének a nagyságát. Az Európai Unióban pedig Magyarország Írország (4,8%) után a második, a viseigrádi országok közül pedig a legjobb növekedési eredményt érte el. Gazdaságunkban a GDP nagysága elérte a globális pénzügyi válság előtti, azaz a 2008. évi szintet, és újra közelített az EU átlagos fejlettségi szintjéhez.

A gyors növekedés elősegítette, hogy külső piacainak csak kismértékben javuló felvételképessége ellenére az *ország külkereskedelmi forgalma* igen kedvezően alakult. 2014-ben a magyar export volumene a tervezett 5,8%-ot mintegy 3 százalékponttal meghaladó mértékben, 8,7%-kal, az importé pedig 10%-kal növekedett. Az import tervezetthez képest bekövetkezett gyorsabb növekedésében különösen a beruházások dinamikus felfutása játszott szerepet, ami a gép- és berendezésberuházások importjának 24%-os bővülését eredményezte.

A magyar gazdaságot jellemző magas külkereskedelmi nyitottság mellett a javuló cserearány is hozzájárult ahhoz, hogy a külkereskedelmi mérlegben a 2013-as évet is meghaladó 2363,0 milliárd forint kiviteli többlet keletkezett, ami a GDP 7,4%-át teszi ki. Ez a kiviteli többlet úgy jött létre, hogy az előző évhez képest az EU-28 országcsoporttal folytatott külkereskedelmi termékforgalom kiviteli többlete, főleg az új tagállamok esetében, csökkent. Ez a változás az új tagállamok esetében annak a következménye, hogy 2014-ben az ideirányuló termékkivitel csak 1,2%-kal nőtt a behozatal 10,4%-os bővülésével szemben. Az ázsiai országok esetében viszont a magyar kivitel 9%-os visszaesése járult hozzá a 2014. évi behozatali többlet növekedéséhez.

A külkereskedelmi áruforgalom aktívuma nagy szerepet játszott abban, hogy a folyó fizetési mérlegben a 2013. évi (4,1%) után 2014-ben (4,2%-os) GDP-arányos többlet keletkezett. Magyarország már 2010-ben kikerült az ún. ikerdeficit állapotából, amelyet az államháztartási egyenleg magas hiánya és egyidejűleg a folyó fizetési mérleg szintén magas deficitje jelez. Akkor azonban ezt elsősorban a belső fogyasztás és ennek következtében az import visszaesése eredményezte. 2014-ben azonban a belföldi felhasználás gyors növekedése ellenére sem romlottak nemzetközi pozícióink, sőt még kismértékben javultak is. Az ún. külső finanszírozási képesség³ 2014-ben 8,3%-ot tett ki, ami 0,1%-kal, illetve 0,7%-kal volt magasabb a 2013. évi értékeknél. A jövőbeni gazdasági növekedés szempontjából is biztató, hogy a belső felhasználás növekedése nem jár együtt a külső finanszírozási pozíció romlásával.

A felhalmozási számlákat összesítő *tőkemérleg* 2014. évi egyenlegének aktívuma 4,3 milliárd euró volt, ami 673,0 millió euróval volt nagyobb a 2013. évinél.

A tőkemérleg és a folyó fizetési mérleg egyenlegeiből adódó ún. külfölddel szembeni *nettó finanszírozási képesség* nagysága 2014-ben 8,6 milliárd euró volt. Így folytatódott az a 2009 óta fennálló trend, melyet a finanszírozási képesség fennállása jellemez, szemben a korábbi évek 6,0-7,0 milliárd eurónyi összegű külső finanszírozási hiányával (igényével). Kiemelkedő jelentőségű a nemzetgazdaság számára, hogy 2014-ben 6,0 milliárd euró volt az elszámolt uniós transferek egyenlegének összege, mintegy félmilliárd euróval nagyobb, mint az előző évben.

A GAZDASÁGI NÖVEKEDÉS ÚJ JELLEMZŐ VONÁSAI

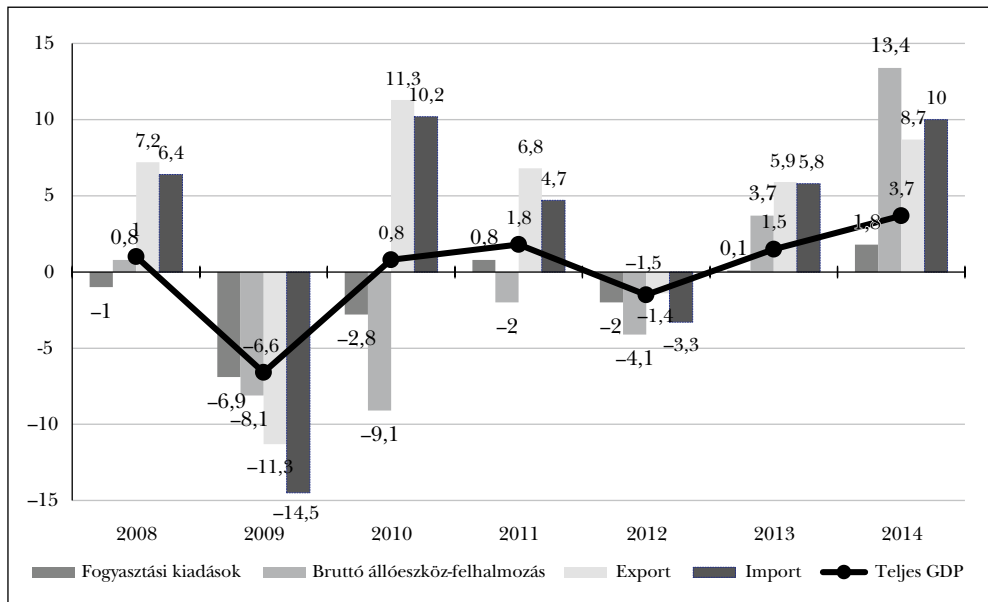
A magas dinamika mellett a 2014. évi GDP-növekedés két jellemzőjét célszerű még kiemelni:

- a növekedés szerkezete az előző évekhez, de még a 2013. évihez képest is a végső felhasználási, a termelési és a jövedelmi oldalon egyaránt kiegyensúlyozottabb lett;
- a potenciális növekedés mértékének emelkedése ellenére szűkült a kibocsátási rés.

A GDP növekedésének tényezőit a felhasználási, a termelési és a jövedelmi oldalon egyaránt vizsgálhatjuk. A felhasználási oldalon a legjelentősebb változás 2014-ben a belső keresleti tényezők szerepének meghatározóvá válása volt. Mint az az *1. táblázatból* leolvasható, 2014-ben a háztartások fogyasztási kiadása 1,7%-kal, a közösségi fogyasztási kiadás 2%-kal, a bruttó állóeszköz-felhalmozás pedig 11,7%-kal nőtt. Természetesen az élénkülő belföldi kereslet növelte az importot is, ami különösen erőteljesen nyilvánult meg a berendezésberuházások – fentebb már említett – 2014. évi 24%-os bővülésében. A belföldi felhasználás dinamikus növekedése együtt járt azzal, hogy a behozatal nagyobb összeggel nőtt, mint a kivitel, azaz nettó import keletkezett, ami a GDP növekedése szempontjából negatív (–0,4 százalékpontnyi) hozzájárulást jelentett, annak ellenére, hogy a külkereskedelmi egyenleg aktív maradt. 2010 és 2013 között a nettó export volt a gazdasági növekedés meghatározó tényezője (lásd a *2. ábrát*).

A végső felhasználási tényezők alakulása szempontjából figyelemre méltó a növekedési szerkezet változásának hasonlósága Magyarországon és az Európai Unióban (lásd a

2. ábra: A GDP növekedésének szerkezete (százalékpont)

Forrás: KSH.

2. táblázatot). Az adatok azt mutatják, hogy 2014-ben az EU-28-ban is nettó import valósult meg, és a belföldi végső felhasználás hozzájárulása a GDP növekedéséhez 1,9 százalékponttal nőtt az előző évhez képest, szemben a 2,3 százalékpontos magyar adattal. Az eurózónában 2014-ben – az EU 28 országánál a lassúbb növekedéssel összefüggésben – kisebb (0,8 százalékpont) volt a belföldi végső felhasználás hozzájárulása a növekedéshez.

2. táblázat: A GDP növekedésének tényezői Magyarországon és az Európai Unióban (százalékpont)

	2010	2011	2012	2013	2014
Belföldi végső felhasználás					
Magyarország	-3,7	-0,9	-1,9	1,4	3,7
Európai Unió	0,7	0,6	-0,1	-0,4	1,5
Ebből: eurózóna	0,6	0,4	-1,5	-0,8	0,8
Készletváltozás					
Magyarország	3,8	0,4	-1,6	-0,7	0,4
Európai Unió	1,0	0,2	-0,6	0,0	0,0
Ebből: eurózóna	0,9	0,3	-0,8	0,0	-0,1
Termékek és szolgáltatások külkereskedelmi egyenlege (nettó export/import)					
Magyarország	0,9	2,1	1,7	0,4	-0,4
Európai Unió	0,4	0,9	1,1	0,4	-0,1
Ebből: eurózóna	0,6	0,9	1,5	0,4	0,1

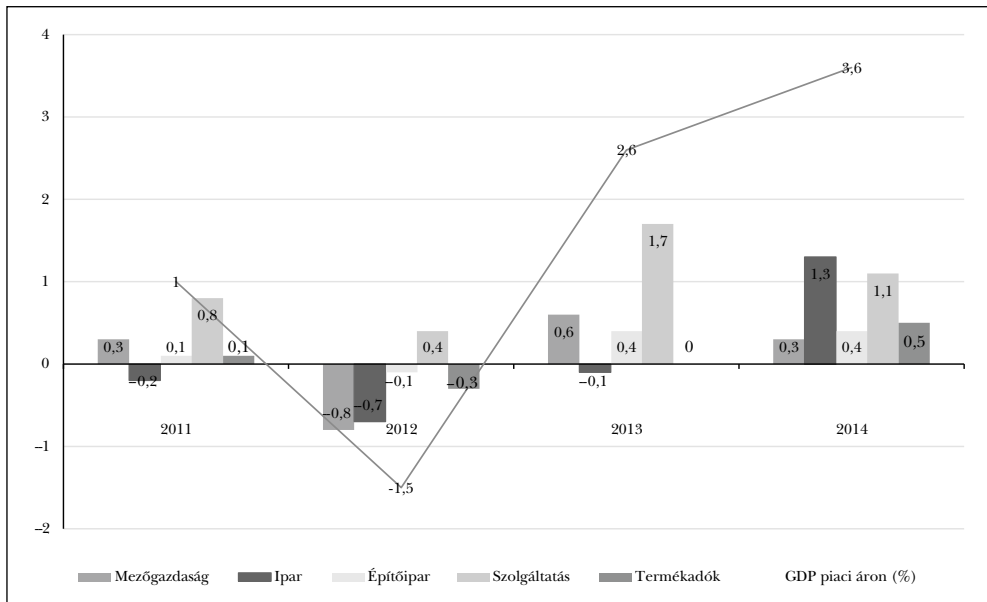
Forrás: NGM, European Commission 2015.

A GDP változásához való hozzájárulás termelési oldali elemzése alapján megállapítható, hogy elsősorban a termelőágazatok támogatták a gazdaság teljesítményét, és e téren szintén stabil szerkezet alakult ki. A GDP változásához 2014-ben a fő ágazatok közül az ipar 1,3, az építőipar 0,4, a mezőgazdaság 0,3, a szolgáltatások 1,1 százalékponttal, a termékadók pedig 0,5 százalékponttal járultak hozzá (3. ábra).

A növekedés összetevői között az ipar hozzáadott értéke 2014. IV. negyedévében az előző évihez képest⁴ 5,3%-kal bővült, elsősorban a feldolgozóipar 5,5%-os növekedésének, azon belül az autóiipari fejlesztéseknek és a hozzá kapcsolódó beszállítói ágazatok növekedésének köszönhetően. Az építőipar bruttó hozzáadott értéke 6,2%-kal nőtt. A mezőgazdaság teljesítménye 12,1%-kal emelkedett. A szolgáltatások bruttó hozzáadott értéke együttesen 2,4%-kal bővült.

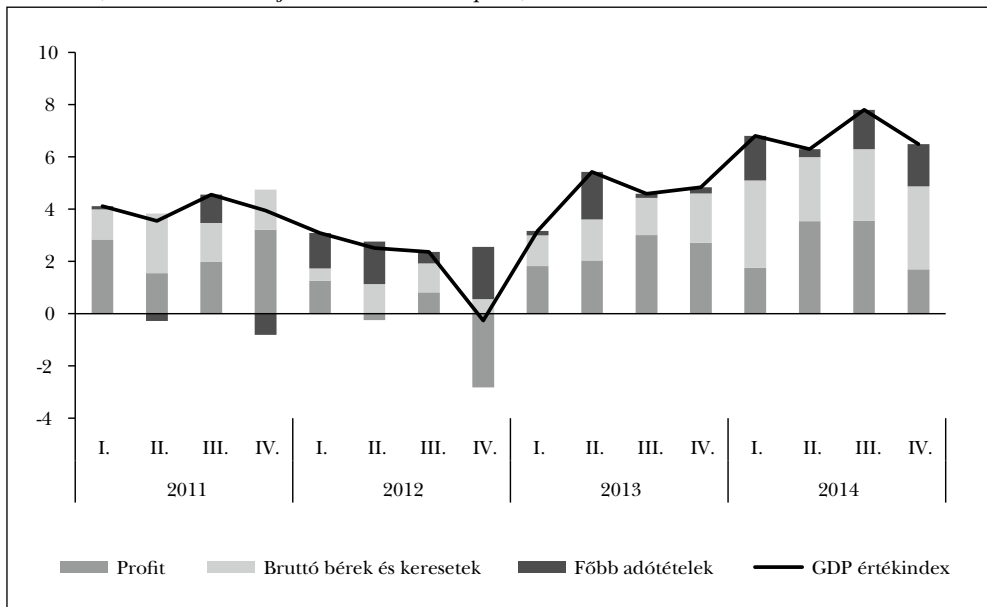
A GDP változásának a jövedelmek oldaláról történő elemzése azt mutatja meg, hogy a termelési tényezők (a tőke és a munka), illetve az adókon keresztül az állam milyen mértékben részesült a gazdasági növekedésből. Az NGM modellszámítása segítségével át tudjuk tekinteni, hogy az elmúlt négy évben a GDP változása miként érintette a jövedelmeket (4. ábra).

3. ábra: A GDP változásához való hozzájárulás, termelési oldal (% , százalékpont)

Forrás: KSH.

4. ábra: A folyó áras GDP-változás dekompozíciója, jövedelemoldal (növekedési hozzájárulások, százalékpont)

Megjegyzés: A profit alatt a bruttó működési eredményt, a főbb adótételek alatt pedig a nettó termék- és termelési adókat értjük. Forrás: KSH adatai alapján, NGM-számítás.

Az ábra azt mutatja, hogy 2012-ben – a költségvetési konszolidációs törekvésekkel összhangban – az adóbevételek részesedése nőtt meg, elsősorban a profit kárára. A további két évben is jelentős volt az állam részesedése a megtermelt többletjövedelmekből, ami oka és következménye is az államháztartási egyensúly javulásának. 2013-ban mindkét termelési tényező részesült a gazdasági növekedésből, de a tőke részesedése nőtt jobban. Míg 2014-ben a munka részesedése nőtt a legdinamikusabban. A negyedéves adatokból kiolvasható, hogy 2013 első negyedévéől kezdve javult a profitabilitás, ami néhány negyedével később a munkakereslet erősödését is maga után vonta. A belső kereslet folyamatos élénkülésére a vállalati szektor szereplői a termelőkapacitások bővítésével reagáltak, és a növekedési kilátások javulása mind a tőke-, mind a munkajövedelmek arányának növekedésével párosult. Az adatoknak ez az értelmezése összhangban van azzal, hogy 2014-ben a bruttó bérek nagysága és a foglalkoztatottak száma egyaránt jelentősen bővült, amit a versenyszféra is érdemben támogatott. Az adótételek viszonylag magasabb részesedése pedig leginkább a belső kereslet élénkülésével magyarázható. A GDP jövedelemoldali elemzése megerősíti, hogy a növekedés szerkezete kiegyensúlyozottabb lett Magyarországon, hiszen mindhárom jövedelemtulajdonos helyzete jelentősen javult. Ennek hátterében elsősorban az áll, hogy az ágazatok széles körében nőtt a munkavállalói jövedelem és a profitabilitás. A kedvező trendet támogatja, hogy a belső kereslet élénkülésével párhuzamosan a vállalati szektor fokozza termelését, ami azonban nemcsak profitabilitását javítja, hanem többlet-munkaerőigényt is támaszt. Mindez azt jelenti, hogy a magyar gazdaság növekedéséből, a keletkezett többletjövedelemből a vállalati, a háztartási és az állami szektor egyaránt részesedik.

A felgyorsult gazdasági növekedés másik fontos új jellemző vonása, hogy nőtt a potenciális növekedés, és szűkült a kibocsátási rés.

Mint ismeretes, a globális pénzügyi válság hatására a gazdaság növekedési teljesítménye 2009-ben az éves potenciális növekedési ütem alá csökkent az Európai Unió egészében. A 2013. évi és különösen a 2014. évi kiemelkedő magyar növekedési teljesítmények azonban az éves potenciális növekedési ütem emelkedését eredményezték: a 2011. évi 0,4% és a 2012. évi 0,7% után mértéke 2013-ban 0,9%-ra, 2014-ben pedig 1,6%-ra nőtt (3. táblázat). A 2014. évi potenciális növekedés legnagyobb mértékben a hatékonyságból eredő növekedési többletből (0,9%) származott, de jelentős szerepet játszott a tőkefelhalmozás (0,4%) és a foglalkoztatottság bővülése (0,3%) is.

A 2015–2018. évi konvergenciaprogram a ciklikusan igazított egyenleg számításához 0,49 nagyságú együtthatót használ, amely megfelel az EU által elfogadott módszertannak. Ez az együttható azt jelenti, hogy az államháztartás egyenlege 0,49 százalékponttal változik akkor, ha a GDP (változatlan szerkezetben) 1%-kal eltér a potenciális kibocsátástól. Tekintve, hogy 2014-ben a tényleges gazdasági növekedés meghaladta a potenciális növekedés ütemét, ebben az évben a negatív kibocsátási rés jelentősen kisebb, $-2,8\%$ volt, mint 2012-ben ($-4,8\%$) és 2013-ban ($-4,6\%$), és így a gazdaság kibocsátása közelebb került a potenciális növekedési ütemhez. Ennek következtében a ciklikusan igazított egyenleg is közelebb került a tényleges költségvetési egyenleghöz.

3. táblázat: Ciklikus folyamatok és strukturális egyenleg (a GDP %-ában)

	2011	2012	2013	2014
Gazdasági növekedés	1,6	-1,7	1,1	3,6
Potenciális növekedés	0,4	0,7	0,9	1,6
Ebből: Munka	0,3	0,4	0,6	0,3
Tőke	0,2	0,1	0,2	0,4
Hatékonyság	-0,1	0,1	0,1	0,9
Kibocsátási rés	-2,6	-4,8	-4,6	-2,8
Kormányzati szektor egyenlege	4,3	-2,1	-2,2	-2,6
Ciklikusan kiigazított egyenleg	n. a.	n. a.	0,0	-1,2
Nettó egyszeri tételek*	n. a.	n. a.	0,2	0,3
Strukturális egyenleg	n. a.	n. a.	-0,2	-1,5

* A pozitív szám az egyenleget javító tételt jelent.

Forrás: NGM-számítás.

A strukturális hiány, amely a költségvetési egyenleget a gazdasági cikluson (ciklikusan igazított egyenlegen) kívül az azt befolyásoló egyszeri és átmeneti tételekkel is korrigálja, 2013-ban és 2014-ben is kedvezőbb értékét mutatott, mint a viszonyítási értéknek számított mutatószám, azaz a GDP 1,7%-ának megfelelő strukturális hiány, 2013-ban -0,2%, 2014-ben pedig -1,5% volt. A 2014. évi kedvezőtlenebb strukturális hiánnyal kapcsolatban megjegyzendő, hogy ez az állami vagyon bővítésének a következménye, mivel a tulajdonjog megszerzéséhez szükséges kiadások egyszeri jellege növelték a strukturális hiányt.

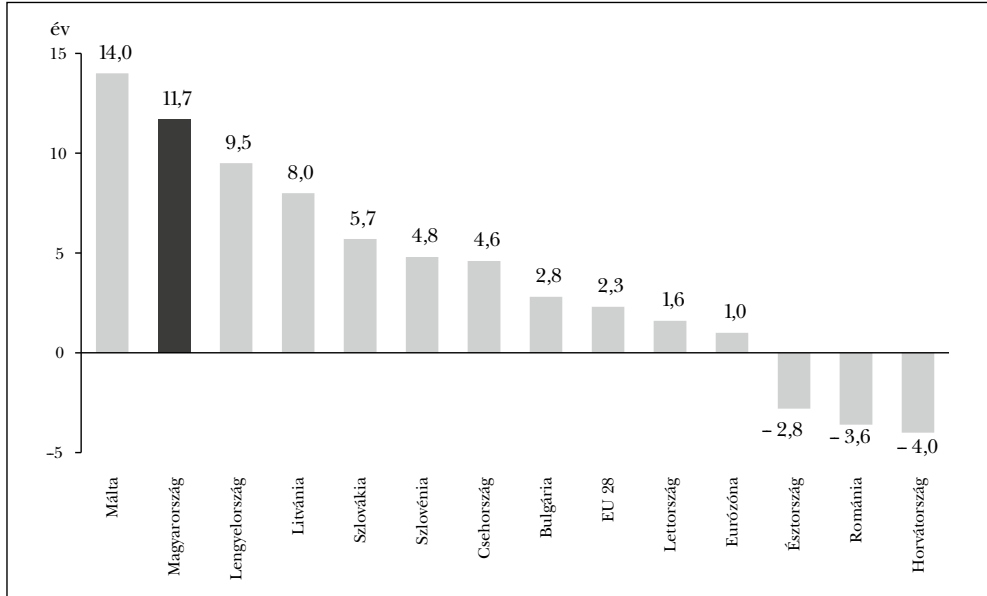
Tekintve, hogy a 2013–2014. években a strukturális hiány a középtávú referenciaérték (1,7%) alatt volt, esélyt ad arra, hogy a költségvetési kiadások – az EU-transzferek nélkül számított elsődleges kiadások – továbbra is a referenciamértéket meghaladó ütemben nőhetnek.

A beruházások alakulása

A bruttó állóeszköz-felhalmozás volumene 2014-ben 11,7%-kal nőtt, ami az Európai Unióhoz 2004-ben csatlakozott országok között a második leggyorsabb növekedés volt (5. ábra).

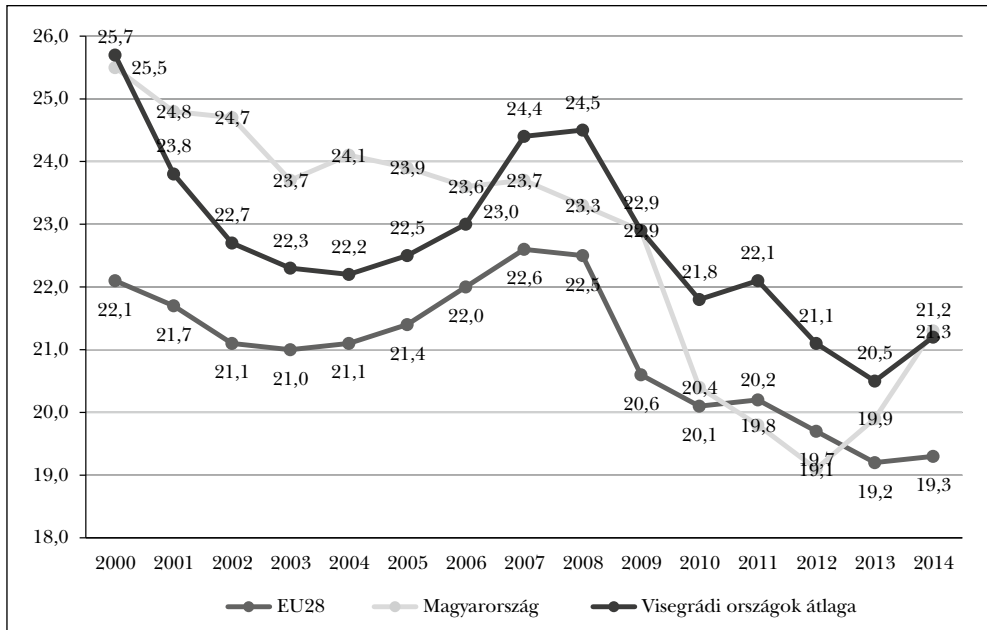
A 2013-as év beruházási fordulatát követően a beruházások 14%-kal bővültek, és ennek eredményeként a 3,6%-os gazdasági növekedéshez 2,3 százalékponttal járultak hozzá. A kedvező folyamatok következményeként Magyarország GDP-arányos beruházási rátája elérte a 21,3%-ot, felülmúlva ezzel mind az Európai Unió, mind a visegrádi országok átlagát (a 6. és 7. ábra). Ezen belül megugrott a vállalatok beruházási rátája, és ezzel a háztartási beruházások 2009 óta tartó drasztikus csökkenésében is fordulat következett be. E folyamat mellett az uniós források gyorsuló felhasználásának eredményeként az államháztartás beruházási rátája 5,2%-ra emelkedett.

5. ábra: Az Európai Unióhoz 2004 óta csatlakozott országok bruttó állóeszköz-beruházása 2014-ben (%)

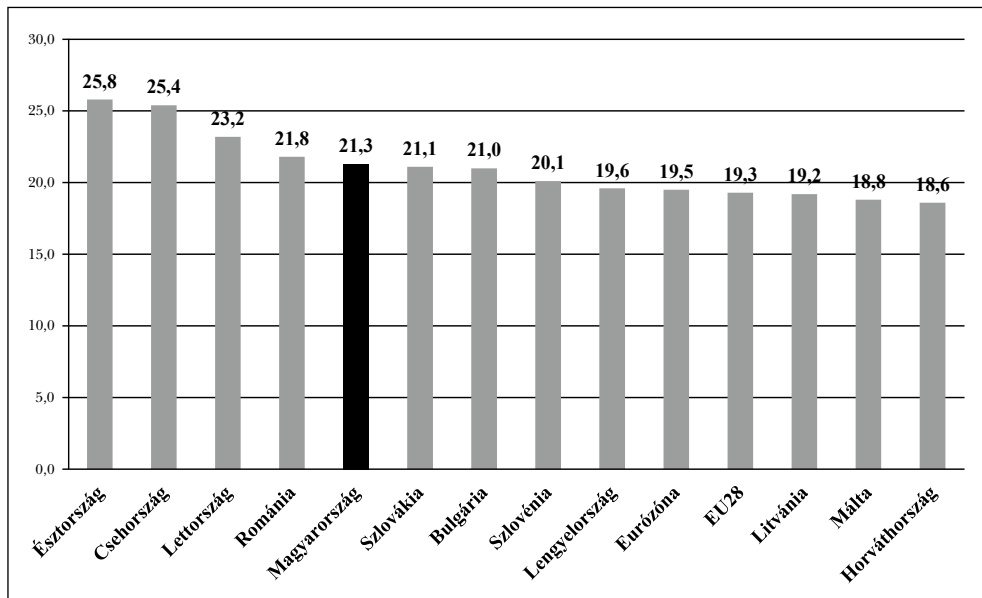
Forrás: Eurostat.

6. ábra: Magyarország beruházási rátája nemzetközi összevetésben (a GDP %-ában)

Forrás: Eurostat, NGM-számítás.

7. ábra: Az Európai Unióhoz 2004 óta csatlakozott országok beruházási rátája 2014-ben (a GDP %-ában)

Forrás: Eurostat.

A 2014. évi kiemelkedő beruházásnövekedés nem csupán néhány ágazat kimagasló teljesítményének köszönhető, ugyanis a 19 ágazat közül 17-ben regisztráltak jelentős bővülést. E mögött számos tényező együttes hatása húzódik meg, így a feldolgozóipari beruházások és kapacitásbővítések, az uniós források célzott és hatékony felhasználása, a kis- és középvállalkozások fejlesztéseit támogató hitelprogramok és a tartósan alacsony kamatkörnyezet.

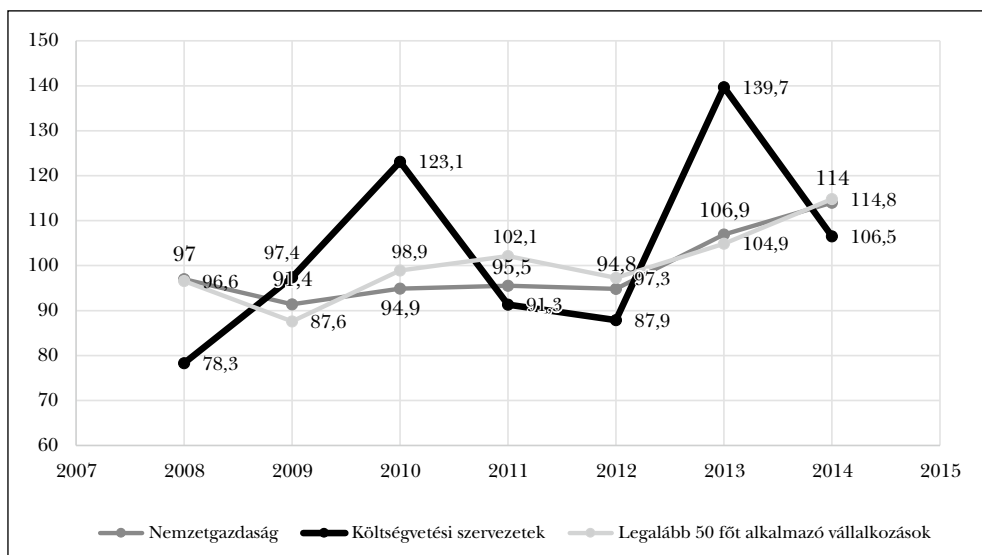
A beruházások több mint felét megvalósító, 50 főnél nagyobb, versenyszférában tevékenykedő vállalkozások körében 14%-kal, a költségvetésben 6,5%-kal bővült a beruházási teljesítmény (8. ábra).

A feldolgozóipari beruházások 12,7%-kal meghaladták az egy évvel korábbit, a bővülés nagyrészt a járműgyártással és a hozzá kapcsolódó beszállítói ágazatokkal, valamint az élelmiszeriparban megvalósult fejlesztésekkel függött össze.

A szállítás, raktározás területén a beruházási teljesítmény 28%-kal emelkedett. A nemzetgazdasági ágon belül főként a vasút-, közút- és autópálya-építések, a nagyvárosi közlekedési hálózatok fejlesztése, valamint a járműparkok korszerűsítése volt számottevő. Az ingatlanügyletek beruházásai 7,7%-kal bővültek.

Kiemelkedő mértékben emelkedtek a beruházások az építőiparban (28%), az egészségügyi szolgáltatásban (27%), a művészet, szórakoztatás, szabadidő területén (24%), az adminisztratív szolgáltatásokban (24%), valamint a szakmai, tudományos, műszaki tevékenység területén (22%). A beruházási teljesítmény ugyanakkor csökkent a pénzügyi szolgáltatásokban (9,9%), valamint az oktatásban (7,4%).

8. ábra: A beruházások volumenváltozása (az előző év azonos negyedévéhez képest)

Forrás: KSH.

Az állami beruházások alakulását 2014-ben is elsősorban a 2007–2013. évi uniós programozási időszak forrásainak gyorsuló felhasználása határozta meg, mivel ezek lehívására még 2014-ben és 2015-ben is lehetőség volt. Az uniós forrásokból megvalósult nagy volumenű infrastrukturális beruházások folyamatos megrendelésekkel látták el az építőipari vállalkozásokat.

A lakáspiacon 2014-ben véget ért a 2009 óta tartó zsugorodás, 15%-kal bővült a lakásépítések száma, a kiadott építési engedélyeké pedig 28%-kal emelkedett. Az építési engedélyek számának emelkedése azért is lényeges, mert az elkövetkező időszak lakásépítéseinek növekedését vetíti előre. 2014 volt a válság utáni első olyan év, amikor 100 ezer fölé emelkedett a lakásértékesítések száma. Az ingatlanpirodák előrejelzései azt mutatják, hogy trendszerűen növekvő pályára állt az ingatlanpiaci forgalom. Az elmúlt évek elhalasztott lakásvásárlásai kezdenek megjelenni a piacon, és az alacsony kamatkörnyezet, valamint az emelkedő reáljövedelmek is támogatják a háztartások lakásvásárlási döntéseit.

Fogyasztás, lakossági jövedelem

A nyolcvényi csökkenés, illetve stagnálás után 2014-ben a lakossági fogyasztás – a KSH 2014. évi Háztartási költségvetési és életkörülmények adatfelvétel előzetes évközi adatai alapján – reálértéken 2,7%-kal nőtt, és 1,4 százalékponttal járult hozzá a GDP növekedéséhez. A fogyasztás növekedését a lakosság jövedelmi helyzetének érezhető javulása tette lehetővé, 2014-ben a háztartások fogyasztási kiadása – több tényező kedvező alakulásának köszönhetően – 1,7%-kal nőtt. E tényezők:

– a foglalkoztatottság az előző évhez képest 208 ezer fővel bővült, s így több háztartás, elsősorban a szegényebb háztartások jutottak rendszeres jövedelemhez;

– a nettó keresetek 3%-kal emelkedtek, ami –0,2%-os fogyasztóiár-index mellett a reálbérek 3,2%-os növekedését jelentette. Amennyiben figyelembe vesszük, hogy január 1-jétől a családi adókedvezményt már a járulékokból is igénybe lehetett venni, akkor a reálkeresetek 4,0%-kal nőttek. A bruttó átlagkeresetek éves indexe a nemzetgazdaságban 4,6%-kal, ezen belül az államháztartásban 4,0%-kal, a versenyszférában 4,6%-kal, a feldolgozóiparban 4,9%-kal, a piaci szolgáltatások területén pedig 3,7%-kal nőttek, és

– a nyugdíj összege 2,4%-kal emelkedett, ami stagnáló árak mellett szintén reál-nyugdíj-emelkedést jelentett.

Az egy főre jutó fogyasztás havi átlagos összege 2014-ben 68 609 forint volt, ami 1644 forinttal meghaladta az előző évit, és változatlan árakon számítva 2,7%-os növekedést jelentett. Majdnem minden fogyasztási csoportban többet költöttek a háztartások, legnagyobb mértékben a hírközlési és a közlekedési kiadások emelkedtek.

Kisebbsé lett a különbség a rosszabb és a jobb anyagi helyzetben lévő háztartások fogyasztása között, mivel a szegényebb háztartások fogyasztása bővült leginkább (4. táblázat).

4. táblázat: A háztartások egy főre jutó havi fogyasztási kiadásainak változása 2014-ben

Megnevezés	Fogyasztási kiadás összesen, forint	Változás az előző évhez képest, %
jövedelmi ötöd	36 468	5,00
jövedelmi ötöd	57 685	5,10
jövedelmi ötöd	73 783	4,40
jövedelmi ötöd	86 672	–0,10
jövedelmi ötöd	124 146	–1,60
Összes háztartás	68 609	2,70

Forrás: KSH.

A megtakarítási ráta továbbra is magas annak következtében, hogy a lakosság döntéseiben nagy szerepet játszott a felhalmozott adósságok leépítése, az óvatossági megtakarítás és a banki hitelezési feltételek lassú javulása. A háztartások nettó pénzügyi vagyona 2014-ben bővült (5. táblázat).

A háztartások pénzügyi eszközeinek nagysága 2014 végén 37,0 ezer milliárd forint volt, 8,1%-kal több az egy évvel korábrinál. A háztartások kötelezettségei (tartozásai) 9,1 ezer milliárd forintot, a 2013. év végénél 0,8%-kal kevesebbet tettek ki. E kismértékű csökkenés hátterében döntő mértékben a fogyasztási és egyéb hitelek törlesztése állt. A két oldal különbségeként a háztartások nettó pénzügyi vagyona 2014 végén 27,9 ezer milliárd volt, 11,4%-kal nagyobb, mint az előző év végén.

A pénzügyi eszközök állománynövekedése mellett a háztartások adósságállománya fokozatosan csökkent, 2014 IV. negyedévében 94,0 milliárd forinttal mérséklődött

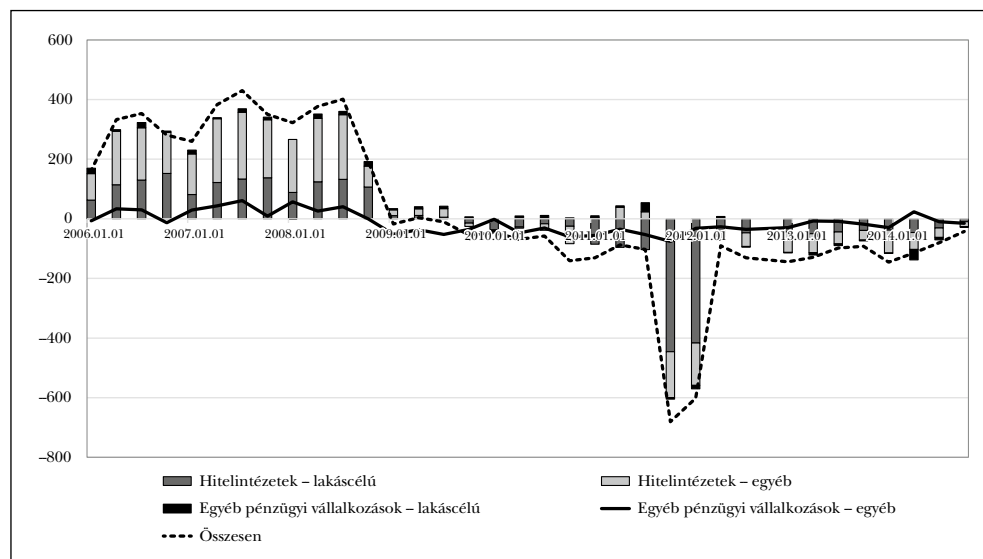
a pénzügyi közvetítőrendszer háztartási hiteleinek állománya (9. ábra). A megfigyelt csökkenés összességében a devizahitelek folytatódó leépüléséből adódik, míg a forint-hitelezést alapvetően az új kibocsátások növekvő trendje határozta meg 2014 végén is.

5. táblázat: A háztartások pénzügyi vagyona (milliárd forint)

Megnevezés	2013. december 31.	2014. december 31.
Készpénz és betétek	10 236,2	10 722,8
Hitelviszonyt megtestesítő értékpapírok	2 752,0	3 060,2
Hitelek	914,7	1 067,1
Részvények és részesedések	13 137,1	14 604,0
Biztosítástechnikai tartalékok	3 194,3	3 454,8
Háztartások pénzügyi eszközei	34 244,2	37 015,1
Hitelek	8 449,1	8 311,1
Háztartások kötelezettségei	9 181,1	9 105,7
Háztartások nettó pénzügyi vagyona	25 063,0	27 909,4

Forrás: MNB.

9. ábra: A háztartási szektor belföldi hiteleinek tranzakciói hitelcél szerint

Megjegyzés: A hitelintézetek, valamint az egyéb pénzügyi közvetítők hitelei. Szazonálisan nem igazított tranzakciók. Forrás: MNB.

A háztartások hitelkeresletét kettősség jellemezte. Egyrészt a devizaadóssággal rendelkezők viselkedésében továbbra is döntő tényező volt az adósságleépítés. Másrészt a kevésbé eladósodott háztartások esetében a hitelkereslet élénkült, párhuzam

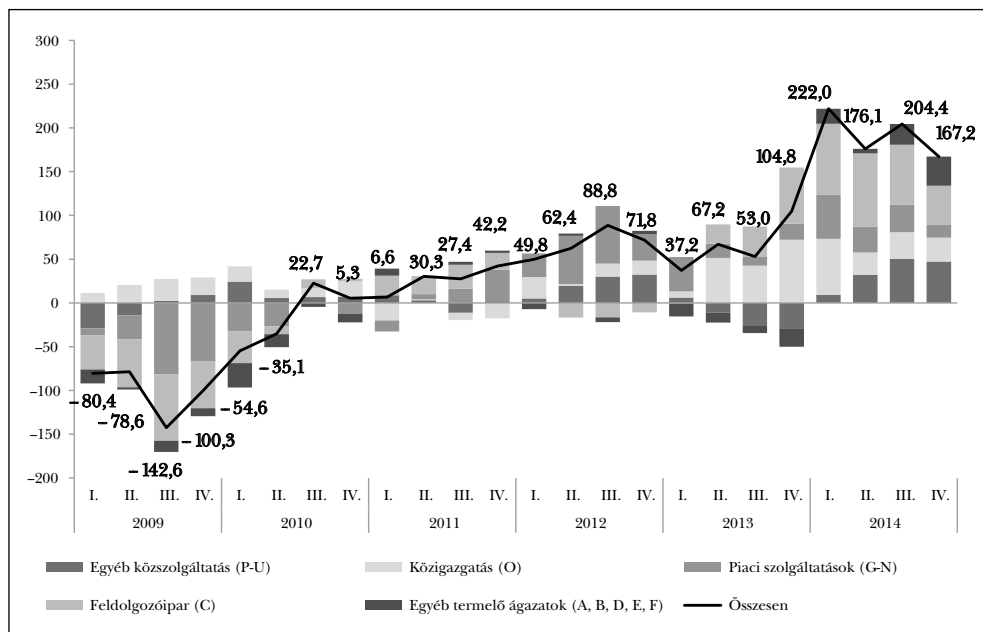
mosan a lakáspiaci élénküléssel és a kiskereskedelmi forgalom stabil és emelkedő dinamikájával.

Kínálati oldalon a bankok hitelezési feltételei tovább enyhültek a fogyasztási hitelek esetében, míg a lakáscélú termékek feltételei változatlanok maradtak. Az új kibocsátású hitelek átlagos hitelköltsége és az átlagos hitelfelárak is mérséklődtek 2014 végén.

Foglalkoztatottság

A foglalkoztatottak számának 2013. évi 1,7%-os növekedése után a 2014. évi kiemelkedő, 5,4%-os (208 ezer fős) növekedés eredményeként a foglalkoztatottak száma meghaladta a 4,1 millió főt, s mintegy 200 ezer fővel nagyobb volt a válság előtti utolsó év (2007) értékénél. Ebben a versenyszféra játszotta a főszerepet, a közfoglalkoztatás bővülése jóval – 2014 I. negyedéve kivételével – kisebb mértékű volt (10. ábra).

10. ábra: Foglalkoztatás bővülése három komponensének változása (előző év azonos negyedévéhez, ezer fő)

Forrás: KSH.

A foglalkoztatás növekedésének eredményeként folytatódott a foglalkoztatási ráta emelkedése. A 15–64 évesek rátája egy év alatt 3,7 százalékponttal (58,1%-ról 61,8%-ra) javult, amelyből a demográfiai folyamatok, tehát a mutató nevezőjét jelentő 15–64 éves népesség számának csökkenése mindössze 0,6 százalékpontot magyaráz. Javult a 15–24 évesek foglalkoztatottsága is. A foglalkoztatási arány növekedésében meghatározó szerepet játszott:

- a dinamikus gazdasági növekedés a 2013–2014. években;
- a fiatalok, az idősebbek, a nők és az alacsonyabb iskolai végzettségűek számára indított foglalkoztatást elősegítő programok;
- az idősebb korosztályt érintő strukturális intézkedések (nyugdíjkorhatár emelése, a rokkantnyugdíjazás feltételeinek szigorítása);
- az aktív munkaerőpiaci eszközök alkalmazása a közfoglalkoztatás, a bér- és járulékalapú támogatások stb. területén;
- a munkaerőpiac rugalmasságát segítő kormányzati intézkedések (például az atipikus foglalkoztatási formák támogatása).

A foglalkoztatási ráta vonatkozásában azonban Magyarország 2014-ben a 28 uniós tagország között még így is csak a 19. helyen állt, 3,1 százalékponttal elmaradva az EU-átlagtól (64,9%), de megelőzve a súlyos munkaerőpiaci gondokkal küzdő dél-európai országokat. A foglalkoztatási ráta 2013. évihez képest 2014. évi emelkedését tekintve viszont Magyarország 3,7 százalékponttal az uniós országok között az első helyen állt.

Az intézményi munkaügyi statisztika adatai szerint a legalább 5 főt foglalkoztató vállalkozásoknál 2014-ben 1867,2 ezren, 2,6%-kal, közel 50 ezer fővel dolgoztak többen, mint 2013-ban. (A változásból a közfoglalkoztatottak jelenlegi 13 ezres létszámnövekedése 0,2 százalékpontot magyarázott.) A nemzetgazdasági ágazatok közül:

- a legnagyobb foglalkoztatónak minősülő ipar létszámnövekedése összességében átlagos volt, de az egyes alágazatok létszámdinamikája jelentősen különbözött. Kiemelkedő ütemben, közel 10%-kal nőtt az alkalmazásban állók létszáma a járműgyártás alágazatban, miközben az üzembezárás, a termelési vertikum áthelyezése következtében 13,9%-kal csökkent a számítógépek, elektronikai, optikai termékek gyártásáé. A nemzetgazdasági ágak közül a mintegy 160 ezer főt foglalkoztató, adminisztratív és szolgáltatást támogató tevékenységű gazdálkodó szervezeteinél volt legnagyobb (9,5%-os) a létszámnövekedés, és általában is létszámbővülés jellemezte e szolgáltatási területeket;
- az ipar után a második legnagyobb foglalkoztatónak minősülő kereskedelem és járműjavítás nemzetgazdasági ágában csak néhány ezer fős (1,1%-os) volt a növekedés;
- az átlagostól elmaradt az építőiparra jellemző létszámnövekedési ütem is;
- a költségvetési szférában a nem közfoglalkoztatottként dolgozók létszáma 3,5%-kal, 695 ezerre, a foglalkoztatási szempontból jelentősebb nonprofit szervezeti köré pedig 3,1%-kal, 92 ezerre nőtt 2014-ben.

A közfoglalkoztatás keretében havonta átlagosan mintegy 182,6 ezren jutottak munkához, 53 ezer fővel, 41,5%-kal többen, mint 2013-ban. Az év első négy hónapjában a képzéssel kombinált speciális közmunkaprogram tartotta az erre az időszakra jellemzőhöz képest szokatlanul magas szinten, 200 ezer felett a létszámot. A közfoglalkoztatás legnagyobb területe a költségvetési szféra volt, ahol 2014-ben átlagosan 160 ezer fő dolgozott (6. táblázat).

A versenyszférában 13 ezer fő, a nonprofit szervezeteknél pedig 10 ezer fő talált munkahelyet. A közfoglalkoztatás azzal, hogy a legkedvezőtlenebb munkaerőpiaci régiókban, Észak-Magyarországon, Észak-Alföldön és Dél-Alföldön volt kiterjedtebb, hozzájárult ahhoz, hogy a területi különbségek mérséklődjenek.

6. táblázat: A közfoglalkoztatottak éves átlagos száma a nemzetgazdaságban

Év	Nonprofit szervezetek	Vállalkozások	Költségvetési szférában, nem teljes munkaidőben	Költségvetési szférában, teljes munkaidőben
2008	0	0	8,9	22,2
2009	0	0	18,1	42,9
2010	0	0	19,5	67,9
2011	0	0	39,8	18,8
2012	0	0	18,4	72,4
2013	5,9	8,1	15,5	99,5
2014	9,9	13,1	2,3	157,2

Forrás: KSH.

A foglalkoztatás bővülésének eredményeként a munkanélküliségi ráta a 2013. évi 10,2%-ról 7,8%-ra csökkent, s így Magyarország rátája az Unió átlagánál (10,2%) jelentősen alacsonyabb szintet ért el. Hazánkban 2014-ben a férfiak munkanélküliségi rátája 7,6% volt, szemben a nők 7,9%-os rátájával. 2013-hoz képest a 15–24 éves fiatalok munkanélküliségi rátája 26,6%-ról 20,4%-ra, 6,2 százalékponttal mérséklődött. Ebben – a közmunka mellett – jelentős szerepet játszott az az intézkedéscsomag is, amely az első álláshoz jutást segítette elő.

Inflációs folyamatok

A 2013. évi 1,7%-os növekedés után 2014-ben a fogyasztói árak átlagosan 0,2%-kal csökkentek. Ennek okai között az alacsony inflációs környezetet (a kőolaj alacsony világpiaci árát, az Unióból érkező, inflációt mérséklő hatásokat, valamint az orosz import tilalmának hatását), a jó mezőgazdasági termelésből adódó élelmiszerár-csökkenést és a kormányzati szabályozás hatását említhetjük.

A szeszes italok, dohányárúk és a szolgáltatások kivételével valamennyi fogyasztási főcsoportban csökkentek az árak. A csökkenés 2013-hoz képest a legnagyobb, 11,7% volt a háztartási energiahordozók esetében (7. táblázat).

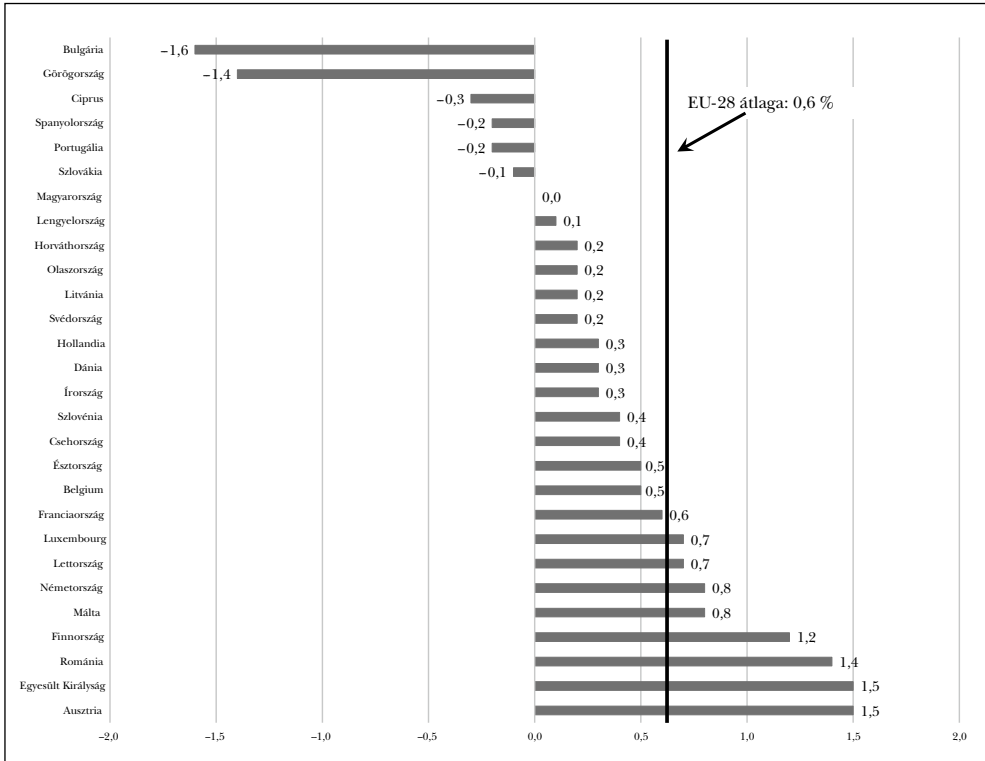
7. táblázat: A fogyasztóiár-index alakulása (előző év = 100)

Megnevezés	2010	2011	2012	2013	2014
Élelmiszerek	103,2	106,6	105,9	102,8	99,6
Szeszes italok, dohányárúk	108,2	100,5	112,7	110,9	106,2
Ruházkodási cikkek	99,6	102,9	102,6	99,6	99,3
Tartós fogyasztási cikkek	100,2	98,6	98,8	98,1	99,5
Háztartási energia	106,3	105,7	106,2	91,5	88,3
Egyéb cikkek, üzemanyagok	108,8	106,2	107,2	100,5	99,5
Szolgáltatások	104,3	102,2	104,2	103,6	101,8
Összesen	104,9	103,9	105,7	101,7	99,8

Forrás: KSH.

Az infláció mértékéről európai keretben – az Eurostat adatai alapján – megállapítható, hogy az uniós tagországokban az átlagos 2013. évi 1,5%-os fogyasztóiár-növekedés 2014-ben 0,6%-ra csökkent, szemben a hazai 2013. évi 0,7%-kal, illetve a 2014. évi 0,0%-kal (11. ábra).

11. ábra: Az Európai Unió és tagállamainak éves harmonizált fogyasztóiár-változása⁵ 2014-ben (az előző évhez képest)

Forrás: Eurostat.

A KORMÁNYZATI INTÉZKEDÉSEK HATÁSA

A 2014. évi kedvező makrogazdasági és költségvetési folyamatok megvalósulását elősegítették a gazdasági növekedés és az államháztartási egyensúlyi helyzet javítása érdekében tett központi intézkedések (ideértve az MNB kezdeményezéseit) is. Az intézkedésorozat lépései közül különösen fontos szerepet játszottak a következők:

- a Növekedési Hitelprogram;
- a lakossági devizahitelek végérvényes rendezése;
- a Munkahelyvédelmi Akcióterv;
- a Start-munkaprogram;
- a 2014. évi költségvetés teljesülésének az elősegítése.

Növekedési Hitelprogram

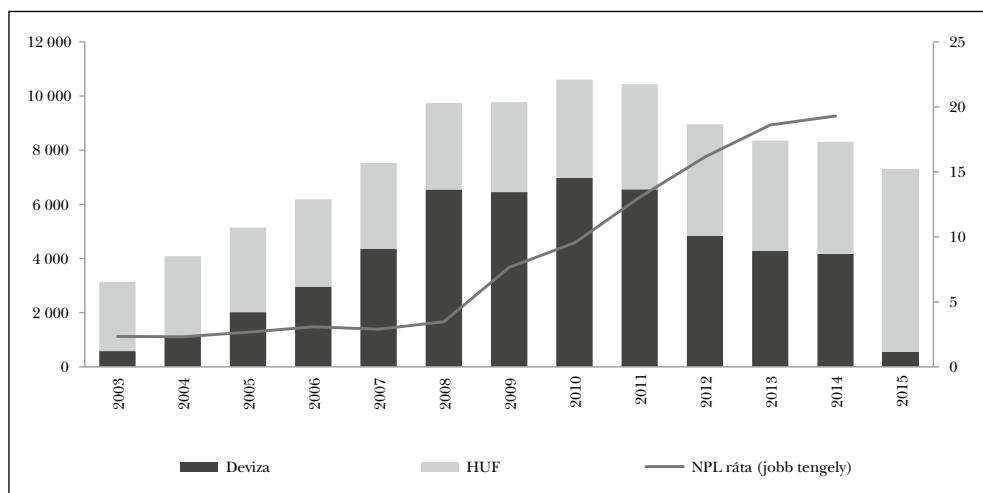
Az elmúlt évben a beruházások növekedését a gazdasági konjunktúra és az EU-transzfer mellett a Növekedési Hitelprogram (NHP) segítette elő. A gazdaságélénkítést szolgáló program céljaira az MNB 2000,0 milliárd forint forrást biztosított. Ebből az első program során – 2013. április és 2014. szeptember között – közel 701,0 milliárd forint értékben kötöttek szerződést a hitelintézetek a kkv-kal, ami a rendelkezésre álló keretösszeg 93,5%-os kihasználtságát jelentette. A második program során – 2013. október és 2015. április között – 725,0 milliárd forint összegű hitelhez jutottak a vállalkozások. A hitelek igénybevétele különösen intenzív volt 2014 második felében. Az NHP két szakaszában mintegy 23 ezer vállalkozás számára nyílt lehetőség a finanszírozás számára, közel 1430,0 milliárd forint összegben. A hitelállomány felhasználása – az MNB becslései szerint – a 2013–2014. években a GDP növekedéséhez mintegy 1%-kal járult hozzá.

2014 végén az MNB Monetáris Tanácsa az NHP-t kiegészítő hitelprogram (NHP+) bevezetéséről döntött, és erre a célra a keretösszezből 500,0 milliárd forintot különített el. Az új konstrukció célja, hogy az első hitelprogramból kiszoruló és kockázatosabb besorolású kis- és középvállalkozások hitelhez jutási lehetőségeit javítsa.

A devizahitelek helyzetének végleges rendezése

A kormány 2011-től intézkedések sorozatával igyekezett javítani a devizaadósok helyzetén (árfolyamgát, végtörlesztés, Nemzeti Eszközkezelő). Nagyrészt ezek hatására a devizahitelek állománya 2014 végére 45%-kal csökkent a 2009-es csúcshoz képest, a lakosság árfolyamkitettsége ugyanakkor még mindig magas maradt (12. ábra).

12. ábra: Devizakitettség a háztartási szektorban (milliárd HUF, %)

Forrás: MNB, NGM-előrejelzés.

A probléma megoldásában fordulópontot jelentett az Alkotmánybíróság 2013. február 28-i és 2014. március 24-i döntése, valamint az Európai Bíróság 2014. április 30-i határozata. Ezeket követően a Kúria 2014. június 16-i döntésében kimondta, hogy az árfolyamrés minden devizahitel-szerződésben tisztességtelen, továbbá megállapította, hogy a lakossági hitelek szerződésmódosításai – az ellenkezőjének bizonyításáig – nem felelnek meg a jogszabályoknak.

A Kúria határozatát követően elfogadott jogszabályok alapján a tisztességtelenül felszámított összegek visszatérítésére került sor, amely a bankokra mintegy 600,0–700,0 milliárd forintos nettó terhet rótt, a magyar családok tartozását pedig összességében mintegy 1000,0 milliárd forinttal mérsékelte.

A devizahitelek kivezetésére akkor kerülhetett ténylegesen sor, amikor az MNB devizatartaléka már kellően magas volt ahhoz, hogy a forintosítás ne veszélyeztethesse a devizatartalék-megfelelési szintet. A GDP 9%-ának megfelelő, mintegy 9,0 milliárd eurós összeg átváltására az egyetlen járható utat ugyanis a devizatartalék igénybevétele jelentette. Ezen megoldás helyességét végezten a piaci reakciók is visszaigazolták.

Az Országgyűlés 2014. november 25-én fogadta el a forintosításról szóló törvényt, amelynek eredményeként a magánszemélyek mintegy 3600,0 milliárd forint összegű, jelzálog-fedezettű devizahitelei forinthitellé alakultak át, a november 7-i piaci árfolyamon (svájci frank: 256,5 HUF/CHE, euró: 309 HUF/EUR, japán jen: 2,16 HUF/JPY). A forintosítás technikailag a visszatérítésekkel egy időben történt meg. A lakosság így végérvényesen megszabadult a legfontosabb bizonytalansági tényezőtől, a kiszámíthatatlan árfolyam-ingadozások kockázatától, és a devizahitelek forintosítása megvédi a magyar családokat a terheik növekedésétől. A háztartási hiteleknek 2014-ben még 50%-át tették ki a devizahitelek, a forintosítás után arányuk már 10% alá került.

A devizahitelek forintosítása és az elszámolások következtében Magyarország devizában denominált adósságállománya jelentősen csökken, ennek köszönhetően a gazdaság sérülékenysége közép- és hosszú távon is mérséklődik. Magyarország 2015–2018-as konvergenciaprogramja szerint a globális piaci zavarok így kevésbé lesznek érzékelhetők, a forintot érintő kockázat alacsonyabb lesz, ami kevésbé volatilis árfolyamot eredményez. Magyarország piaci megítélése is számottevően javult, amelynek bizonyítéka a nemzetközi intézmények, hitelminősítők és elemzőházak pozitív visszajelzésein túl az is, hogy Magyarország országkockázati mutatója, az öt-éves CDS-felár 140 bázispont alá esett, ami utoljára 2008-ban, a pénzügyi válság kitörését megelőzően volt jellemző. A kockázati megítélés javulásával pedig mérséklődnek a piaci hozamok, amely végső soron csökkenti az adósságfinanszírozás költségét.

A bankrendszer vállalati hitelezési aktivitása azonban még változatlanul gátló tényezője a további gazdasági növekedésnek. Ebben nagy szerepet játszik, hogy – a háztartási devizahitelek elszámolása miatt – 2014-ben a bankszektor vesztesége mintegy 500,0 milliárd forint volt.

A Munkahelyvédelmi Akcióterv

A 2013-ban indított Munkahelyvédelmi Akcióterv nyújtotta kedvezmények 2014-ben is segítettek a munkapiacon hátrányban lévő csoportok foglalkoztatását. A Munkahelyvédelmi Akcióterv intézkedései az indulás évében több mint 97,0 milliárd forintot hagytak a munkaadóknál. Ez a szám 2014-ben pedig megközelítette a 125,0 milliárd forintot.

8. táblázat: *Munkahelyvédelmi Akcióterv keretében nyújtott kedvezmények megoszlása*

Adókedvezmények típusai	2013		
	Igénybe vett kedvezmény összege (M Ft)	Havi szinten átlagosan hány foglalkoztatott után vették igénybe (fő/hónap)	Munkavállalók megoszlása (%)
A szakkézettséget nem igénylő munkakörben foglalkoztatottak	29 323	204 704	33,8
A legfeljebb 180 nap munkaviszonnyal rendelkező, 25 év alatti foglalkoztatottak	4 203	15 393	2,6
A 180 napnál több munkaviszonnyal rendelkező, 25 év alatti foglalkoztatottak	15 107	98 130	16,3
Az 55 év feletti foglalkoztatottak	38 533	246 113	41,0

Adókedvezmények típusai	2014		
	Igénybe vett kedvezmény összege (M Ft)	Havi szinten átlagosan hány foglalkoztatott után vették igénybe (fő/hónap)	Munkavállalók megoszlása (%)
A szakkézettséget nem igénylő munkakörben foglalkoztatottak	37 049	271 366	34,8
A legfeljebb 180 nap munkaviszonnyal rendelkező, 25 év alatti foglalkoztatottak	7 785	27 808	3,6
A 180 napnál több munkaviszonnyal rendelkező, 25 év alatti foglalkoztatottak	17 551	117 610	15,1
Az 55 év feletti foglalkoztatottak	45 225	299 244	38,3

Forrás: NGM.

A Munkahelyvédelmi Akcióterv alapján nyújtott kedvezmények évenkénti növekedéséről és megoszlásáról a 8. táblázat tájékoztat. 2014-ben az igénybe vett adókedvezmény összege 28,6%-kal haladta meg a kedvezmény 2013. évi mértékét. Azon munkavállalóknak az átlagos havi száma, akik után a munkáltatójuk igénybe vette a

kedvezményt, hasonló mértékben (29,4%-kal) nőtt 2014-ben 2013-hoz képest. A munkavállalók kedvezmény-jogcímenkénti megoszlása azt mutatja, hogy 2014-ben nőtt az igénybe vevők aránya, kivéve az alábbi két kedvezmény esetében:

– A 180 napnál több munkaviszonnal rendelkező, 25 év alatti foglalkoztatott munkavállaló utáni adókedvezmény és

– az 55 év feletti foglalkoztatott munkavállaló utáni adókedvezmény.

A legnagyobb létszámnövekedés a szakképzettséget nem igénylő munkakörben foglalkoztatott munkavállalók utáni kedvezménynél észlelhető, ezt a jogcímet követi az 55 év feletti foglalkoztatott munkavállalók utáni adókedvezményt igénylők számának alakulása. E két adókedvezmény-típust igénybe vevők száma tette ki az összes igénylő 72,4%-át 2014 decemberében.

Start-munkaprogram

2011. január 1-jétől a korábbi közmunkaprogramok, a közcélú, illetve a közhasznú munkavégzés támogatása helyett létrejött az egységes közfoglalkoztatás rendszere. A Nemzeti Közfoglalkoztatási Program keretében megvalósított közfoglalkoztatás kiadásainak finanszírozása 2014. évben is a Nemzeti Foglalkoztatási Alapból (NFA) történt.

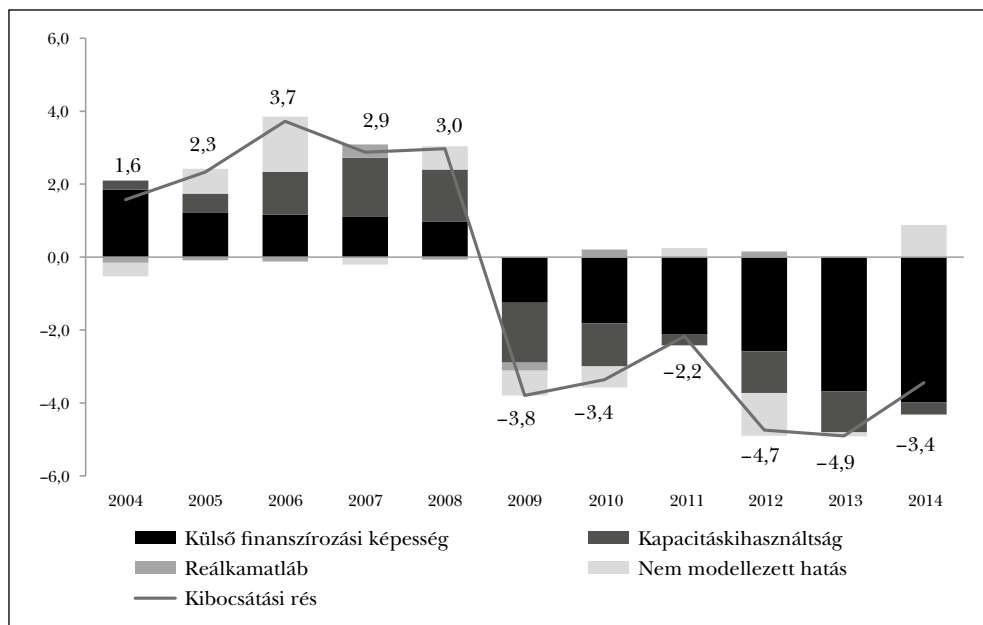
A Start-munkaprogram az NFA 2014. évi költségvetésében a 8. jogcím előirányzatán került megtervezésre 183 805,3 millió forint összegben. A rendelkezésre álló forrásból elindultak a hátrányos helyzetű kistérségek Start-munkamintaprogramjai (a mezőgazdaság, helyi sajátosságokra épülő programok, téli és egyéb értékteremtő programok), az országos közfoglalkoztatási programok, valamint a hosszabb időtartamú közfoglalkoztatási programok, illetve néhány magasabb beruházási költségű, termelőtevékenységet megvalósító értékteremtő mintaprogram.

A Start-munkaprogram 2014. évi előirányzata a közfoglalkoztatással összefüggő egyes kérdésekről szóló 1361/2014. (VI. 30.) Korm. határozat alapján, az év folyamán 47,3 milliárd forinttal túlléphető lett. Ezt figyelembe véve 2014. évben a Start-munkaprogramok megvalósítására rendelkezésre álló összeg 231,1 milliárd forint volt. Az előirányzat megemlése lehetőséget biztosított az országos programok meghosszabbítására, a kistérségi Start-munkamintaprogramok szociális programelemeinek elindítására, valamint a további decentralizált keretek allokálására. Az előirányzat terhére 2014-ben 225,5 milliárd forint került ténylegesen kifizetésre.

A 2014. évi költségvetés teljesülésének elősegítése

A 2014-ben kibontakozó kedvező makrogazdasági és költségvetési folyamatok alapján a kormány felülvizsgálta a 2014 áprilisában kialakított költségvetési pályát, és alacsonyabb hiánycél elérését határozta el. Ehhez kiindulópontként szolgált, hogy – mint fentebb láttuk – a gyorsabb gazdasági növekedés révén a gazdaság potenciális növekedése magasabb szintre került, a kibocsátási rés pedig 2014-ben a 2013. évinél is nagyobb mértékben mérséklődött, s így javult a gazdaság ciklikus pozíciója (*13. ábra*).

13. ábra: A magyar gazdaság ciklikus pozíciója (kibocsátási rés a potenciális GDP %-ában)

Forrás: NGM-számítás.

Az Európai Unió Bizottságának ajánlásait is figyelembe véve a *kormány kiigazító lépéseit* az első félévben a szigorítás jellemezte, majd a kedvező növekedési eredmények lehetővé tették a költségvetési kiadások növelését. A főbb kiigazító lépések a következők voltak:

– A kormány június végén a közfoglalkoztatás kiterjesztéséről döntött, és 25%-kal megemelte a Start-munkaprogram kiadási előirányzatát.

– Júliusban 110,0 milliárd forint (a GDP 0,3%-a) kiadáscsökkentésről döntött a kormány,⁶ illetve az Országgyűlés (zárolások a központi költségvetési fejezetek kiadási előirányzatainál és a rendkívüli kormányzati intézkedésekre szolgáló tartaléknál, egyenlegjavítás az elkülönített állami pénzalapoknál, a Beruházási Alap kiadásainak csökkentése). A vártnál gyorsabb gazdasági növekedésre és az ebből származó többletbevételekre tekintettel azonban az év utolsó két hónapjában lehetőség nyílt a zárolásból 60,0 milliárd forint feloldására, illetve a kormányhatározatot visszavonták.⁷

– A költségvetés őszi módosítása során a parlament közel 160,0 milliárd forint többletkiadást hagyott jóvá a stratégiai jellegű társasági részesedésvásárlások kiadásaira a telekommunikáció, az energia- és a hulladékgazdálkodási szektor területén. Megjegyzendő azonban, hogy ezek jellegüknél fogva nem rontották az államháztartás uniós módszertan szerinti egyenlegét. Kisebb nagyságrendű (együttesen mintegy 55,0 milliárd forint), az ESA2010 szerinti kiadásokat is érintő többletforrást is biztosított a módosítás például az Eximbank Zrt. tőkeemelésére, az Elektronikus Közúti Áruforga-

lom Ellenőrző Rendszer (EKÁER) bevezetéséhez szükséges fejlesztésekre, a közúti infrastruktúra színvonalának javítására stb. Ezekre a kiadásokra az Országvédelmi Alap előirányzatának csökkentése nyújtott fedezetet.

– Decemberben a kormány az Országvédelmi Alapból több mint 45,0 milliárd forint felhasználását engedélyezte.⁸

ÖSSZEFOGLALÁS

2014-ben a magyar gazdaság két szempontból is figyelmet érdemlő teljesítményt ért el: az egyik az EU átlagát messze meghaladó gazdasági növekedés, a másik a fejlődés fenntarthatóságának a megalapozása.

2014-ben a magyar 3,6%-os GDP-növekedés Írországot követve a második leggyorsabb volt. A visegrádi országok közül hazánk a legjobb növekedési eredményt érte el. Ezzel a magyar GDP elérte a válság előtti, azaz a 2008. évi mértékét, és újra közelített az EU átlagos fejlettségi szintjéhez.

A 2014. évi gazdasági növekedés a gazdasági fejlődés fenntarthatóságának megalapozásában is előrehaladást hozott.

– A gazdasági növekedés szerkezete kiegyensúlyozottabbá vált. Míg korábban a nettó export volt a gazdaság növekedésének a legfontosabb – egyes években az egyedüli – tényezője, addig 2014-ben a belső kereslet bővülése eredményezte a gyors növekedést (a nettó export $-0,3\%$ volt). Kiemelendő a beruházások $11,7\%$ -os rekordmértékű bővülése, aminek következtében a bruttó állóeszköz-felhalmozás növekedése $2,6$ százalékponttal járult hozzá a GDP 2014. évi növekedéséhez. E beruházási növekedés – Málta után – a második leggyorsabb volt az Európai Unióhoz 2004-ben csatlakozott országok között.

A háztartások fogyasztási kiadásának $1,7\%$ -os bővülését a lakosság javuló jövedelmi helyzete alapozta meg, tekintettel arra, hogy a bérek és a nyugdíjak növekedtek, az infláció viszont alacsony volt. A háztartások anyagi helyzetét jelentős mértékben könnyítette a lakossági hitelek tisztességtelen többletterheinek visszamenőleges rendezése, a devizahitelek forintosítása is. Ez utóbbi által az érintett lakosság megszabadult a devizahitelekkel járó árfolyamkockázattól.

A gazdaság kiegyensúlyozottabbá válását mutatja az is, hogy a GDP növekedéséhez a termelőágazatok mindegyike hozzájárult, a keletkezett többletjövdelemből pedig a vállalatok, a háztartások és az államháztartás egyaránt részesedett.

– 2014-ben 6 milliárd euró volt az elszámolt európai uniós transferek egyenlegének összege, mintegy félmillió euróval nagyobb, mint az előző évben. Magyarország az európai uniós tagságából kifolyólag 2014-ig 28,9 milliárd euró nettó uniós forrásban részesült, és ennek közel 70% -a a 2010 és 2014 közötti időszakban került lehívásra.

– A foglalkoztatottak száma 2014-ben $5,4\%$ -kal (208 ezer fő) bővült, és ezzel meghaladta a 4,1 millió főt. A növekedésben a versenyszféra játszotta a főszerepet. A 15–64 évesek foglalkoztatási aránya 2014-ben $3,7$ százalékponttal (a 2013. évi $58,1\%$ -ról $61,8\%$ -ra) emelkedett.

JEGYZETEK

- ¹ Magyarország gazdasági stabilitásáról szóló 2011. évi CXCV. törvény.
- ² Indonézia, Malajzia, Thaiföld és Vietnam.
- ³ A folyó fizetési mérleg egyenlegének és a tőkémérleg egyenlegének az összege.
- ⁴ Pontos éves adatok még nem állnak rendelkezésre, de a IV. negyedévi adat éves összehasonlítása jól tükrözi az év során lejátszódott folyamatokat.
- ⁵ A harmonizált fogyasztóiár-index számításának célja, hogy biztosítsa a nemzetközi összehasonlítást az Európai Unió tagországaiiban. Számítása a hazai fogyasztóiár-index alapján történik, azonban a két mutató között módszertani eltérések vannak. A harmonizált fogyasztóiár-index számításához használt súlyok a hazai lakosság fogyasztása mellett az idelátogató külföldiek fogyasztását is tartalmazzák, emellett 2015. januártól a szolgáltatások árai abban a hónapban kerülnek a harmonizált árindexbe, amikor a szolgáltatás igénybevétele megkezdődhet. További különbség, hogy a harmonizált árindex nem tartalmazza a szerencsejátékok áralakulását.
- ⁶ A 2014. évi hiánycél tartásához szükséges intézkedésekről szóló 1381/2014. (VII. 17.) Korm. határozat.
- ⁷ A kormány 1799/2014. (XII. 19.) Korm. határozata a 2014. évi hiánycél tartásához szükséges intézkedésekről szóló 1381/2014. (VII. 17.) Korm. határozat visszavonásáról.
- ⁸ 1812/2014. (XII. 19.) Korm. határozat, 1870/2014. (XII. 31.) Korm. határozat.